

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Бойчун Дмитро Володимирович,

студент I курсу магістратури

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Ільченко Г.О.,

доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Російське повномасштабне вторгнення від 24 лютого 2022 року стало каталізатором багатьох суспільних, державних і законотворчих процесів в Україні. Більшість із тих тем, що з року в рік таврувалися як такі, що є не на часі, в умовах екзистенційної загрози набули такої вагомості, що їх ігнорування стало просто неможливим. До таких тем, зокрема, належить і легалізація одностатевих шлюбів.

В умовах війни Росії проти України дуже гостро постає питання про дискримінацію військовослужбовців/иць, які перебувають в одностатевих стосунках, а зрештою і будь-якої одностатевої пари. Їхніх партнерів/ок не повідомляють про їхнє поранення, взяття у полон чи смерть, не кажучи вже про надання дозволу бачитися з ними в госпіталі чи отримати тіло.

Не менш важливим є те, що відсутність правового визнання стосунків таких партнерів/ок як пари позбавляє їх низки важливих прав: права на спадкування за законом, права на побачення з партнером/кою у випадку госпіталізації, права не свідчити одне проти одного. У контексті ж прав, що виникають зі шлюбних відносин можна говорити про відсутність права на спільну власність подружжя, права на усиновлення, права на соціальну допомогу, пільги для малозабезпечених сімей тощо.

З огляду на таке обрана тема є вкрай актуальною, а мета її дослідження полягає у тому, щоб Україна, рухаючись у напрямку створення

законодавчого регулювання відносин одностатевих пар, змогла використати досвід інших країн, які проходили той самий шлях.

Вагомим для України є рішення ЄСПЛ по справі «Маймулахін і Марків проти України» за заявою № 75135/14 від 01 червня 2023 року, яким постановлено, що Україна порушила статтю 14 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Суд дійшов висновку, що різниця у ставленні в цій справі, яка полягала в необґрунтованій відмові заявникам як одностатевій парі в будь-якій формі правового визнання та захисту в порівнянні з різностатевими парами, становить дискримінацію щодо заявників за ознакою їхньої сексуальної орієнтації [1].

03 червня 2022 року на вебсайті Офіційного інтернет-представництва Президента України була оприлюднена, а згодом підтримана понад 25 тисячами громадян електронна петиція № 22/144562-еп під назвою «Легалізація одностатевих шлюбів». У відповіді на петицію В. Зеленський 02 серпня 2022 року повідомив про те, що він звернувся до прем'єр-міністра України з проханням розглянути порушене в електронній петиції питання та поінформувати про відповідні результати [2].

Наразі Верховна Рада України зареєструвала проєкт закону «Про інститут реєстрованих партнерств» № 9103 від 13.03.2023 [3].

Принципово важливим є те, що реєстровані партнери набувають статусу члена сім'ї першого ступеня споріднення одне щодо одного, оскільки таким чином, зокрема, одностатеві пари матимуть змогу, не маючи права на укладення шлюбу, реалізувати своє право на сім'ю.

Що ж до змісту законопроєкту, то він складається з п'яти розділів. Безпосереднім предметом цікавості є розділ другий, який закріплює правовий статус, права та обов'язки реєстрованих партнерів, оскільки його аналіз допоможе охарактеризувати зміст відповідних правовідносин. Він передбачає статті, які визначають особисті немайнові права та обов'язки реєстрованих партнерів, правовий режим майна реєстрованих партнерів,

спадкування реєстрованими партнерами за законом і за заповітом, соціальний захист реєстрованих партнерів, права реєстрованого партнера у разі смерті чи зникнення безвісти іншого з реєстрованих партнерів.

За таких обставин доцільним видається апелювання до міжнародної практики. Наразі одностатеві шлюби легалізовано у 34 країнах [4]. Окрему увагу пропонується приділити досвіду Франції, Англії та Уельсу, США, а також Німеччини.

У Франції одностатеві шлюби були легалізовані 28 травня 2013 року законом № 2013-404 «Про укладення шлюбу між одностатевими парами» [5]. На підставі нього були внесені зміни у Цивільний кодекс Франції, у якому відтоді було передбачено статтею 143, що шлюб укладається двома особами різної або однієї статі [6]. Фактично, йдеться про те, що й одностатеві шлюби, і шлюби поміж представниками різної статі проголошувались рівними в правах і обов'язках, що виникають із цього правовідношення.

У Англії та Уельсі одностатеві шлюби були легалізовані законом «Про одностатеві шлюби» від 17 липня 2013 року, але окремі його положення ставали чинними у період з 17 липня 2013 року по 10 грудня 2014 року. З одного боку, він мав положення про те, що одностатеві шлюби визнаються правозгідними, а з іншого окремим положенням прирівнював у правах і обов'язках шлюби поміж партнерами/ками однієї статі та різних статей [7].

У США одностатеві шлюби були легалізовані на федеральному рівні рішенням Верховного Суду США від 26 червня 2015 року у справі Обергефелла проти Ходжеса, яким було постановлено, що закони штату, які забороняють одностатеві шлюби, були неконституційними [8, с. 680-681]. Згодом, 13 грудня 2022 року, законом № 117-228 «Про повагу до шлюбу» на федеральному рівні була проголошена вимога від федеральних урядів і урядів штатів визнати дійсність одностатевих і міжрасових шлюбів, дозволених на законних підставах у будь-якому штаті [9]. Тобто зазначені рішення і закон хоч і проголошували визнання одностатевих шлюбів, проте не скасовували наявні заборони на рівні кожного зі штатів. Відтак, щоб

zareєstrувати одностатевий шлюб, необхідно було їхати на територію штату, у якому такий шлюб дозволений.

У Німеччині одностатеві шлюби були легалізовані 01 жовтня 2017 року законом «Про запровадження права на укладання шлюбу для осіб однієї статі» [10], яким було внесено зміни до параграфу 1353 Цивільного кодексу, який відтоді закріплював, що шлюб укладається між двома особами різної або однієї статі на все життя [11]. Знову ж таки, додавши зміни до самого поняття шлюбу, законодавець розповсюдив усі права та обов'язки, що виникають із нього, і на шлюби поміж одностатевими парами.

Підсумовуючи, хочеться звернути увагу на те, що для жодної з виокремлених країн процес легалізації одностатевих шлюбів не був швидким. Здебільшого першим кроком ставало запровадження цивільних партнерств, а вже потім визнавалися одностатеві шлюби. Тому, на думку автора, законопроект № 9103 від 13.03.2023 «Про інститут реєстрованих партнерств» є значним поступом у питанні забезпечення реалізації одностатевими парами права на сім'ю в Україні. Проте слід сказати про те, що цей крок має бути лише одним із тих, які призведуть до легалізації одностатевих шлюбів, а відтак зрівняють у такому праві як одностатеві пари, так і пари поміж партнерами різної статі. Доцільним і логічним з огляду на досліджений міжнародний досвід видається подальше внесення змін до самого поняття шлюбу, а отже, до ч. 1 ст. 21 Сімейного кодексу України [12], яку можна викласти в наступній редакції: «Шлюбом є сімейний союз двох осіб різної або однієї статі, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану».

Список використаних джерел:

1. Judgment of The European Court of Human Rights of 01.09.2023 in the case of Maymulakhin and Markiv v. Ukraine, application no. 75135/14. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224984>.

2. Легалізація одностатевих шлюбів: Петиція від 03.06.2022 р. № 22/144562-еп. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/144562>.
3. Про інститут реєстрованих партнерств: Проект закону від 13.03.2023 р. № 9103. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41497>.
4. Marriage Equality Around the World. Human Rights Campaign. URL: <https://www.hrc.org/resources/marriage-equality-around-the-world>.
5. Ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe: Loi du 17.05.2013 no 2013-404. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000027416464/2013-05-19/>.
6. Code civil: du 05.03.1803. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/2023-05-21/.
7. Marriage (Same Sex Couples): Act of 17.07.2023. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/30/contents>.
8. Obergefell v. Hodges, volume 576 (October term) «United State Report», 1105 p. (Supreme Court of the United States 2015). URL: <https://www.supremecourt.gov/opinions/boundvolumes/576BV.pdf>.
9. Respect for Marriage: Act of 13.12.2022 no. 117-228. URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/8404>.
10. Zur Einführung des Rechts auf Eheschließung für Personen gleichen Geschlechts: Gesetz vom 20.07.2017 Nr. C066. URL: <https://dip.bundestag.de/vorgang/.../67236>.
11. Bürgerliches Gesetzbuch: vom 18.08.1896. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html>.
12. Сімейний кодекс України: Закон від 10.01.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.